

U S N E S E N Í

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně Lenky Kaniové a soudců Ivo Pospíšila a Petra Pospíšila v právní věci žalobce: **Mgr. Ing. M. N.**, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 1292/25, Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 7. 8. 2024, č. j. X, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 27. 5. 2025, č. j. 21 Ad 30/2024 - 33,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **se odmítá** pro nepřijatelnost.
- II. Žalobce **nemá právo** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Žalované **se nepřiznává** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci a rozsudek městského soudu

[1] Žalovaná v záhlaví označeným rozhodnutím zamítla námitky žalobce proti dvěma rozhodnutím správního orgánu I. stupně ze dne 11. 4. 2024. Prvním rozhodnutím správní orgán přiznal žalobci podle § 31 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění (dále jen „zákon č. 155/1995 Sb.“) starobní důchod ve výši 17 405 Kč měsíčně ode dne 28. 9. 2023 s tím, že výplata starobního důchodu žalobci nenáleží (žalobce od tohoto data žádal o přiznání starobního důchodu, nikoliv o jeho výplatu). Druhým rozhodnutím správní orgán žalobci přiznal dle § 54 odst. 2 téhož zákona od 1. 1. 2024 výplatu starobního důchodu ve výši 17 765 Kč měsíčně.

[2] Žalobce podal proti rozhodnutí žalované žalobu, ve které namítl nesprávné vyměření starobního důchodu z důvodu, že mu žalovaná za léta 1990, 1991 a 1992 nezapočetla skutečné odvody činící v souhrnu za tyto tři roky 1 222 000 Kčs, avšak nahradila je aplikačně

vadnou zpětnou fikcí v částce 54 000 Kčs. Žalovaná tak dle jeho názoru provedla nesprávný výpočet vyměřovacích základů za uvedená léta.

[3] Městský soud neshledal žalobu důvodnou a zamítl ji. Upozornil na § 16 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., podle kterého „osobní vyměřovací základ je měsíční průměr úhrnu ročních vyměřovacích základů pojištěnce za rozhodné období (§ 18)“. Dále poukázal na § 145b odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění účinném do 31. 12. 1992, podle něhož „osoby samostatně výdělečně činné jsou povinny platit na své nemocenské a důchodové zabezpečení pojistné a podávat přihlášky a odhlášky k tomuto zabezpečení; to neplatí, jestliže osoba samostatně výdělečně činná bude vykonávat činnost tak malého rozsahu, že její příjem nemá dosahovat 9 600 Kčs ročně, nebo je-li již účastna nemocenského a důchodového zabezpečení z jiného důvodu anebo pobírá-li starobní nebo invalidní důchod.“ Podle odst. 2 téhož ustanovení „výše pojistného činí 25 % z přihlášeného vyměřovacího základu, který činí nejméně 2 000 Kčs měsíčně; pojistné se platí za stanovené období dopředu“.

[4] Žalovaná dle soudu postupovala při výpočtu vyměřovacích základů za sporná léta 1990, 1991 a 1992 v souladu se zákonem. Žalobce, který byl osobou samostatně výdělečně činnou (dále též „OSVČ“), zaplatil za říjen, listopad a prosinec roku 1990 pojistné v minimální částce 100 Kčs, v evidenčním listu byly potvrzeny doba samostatné výdělečné činnosti v rozsahu 92 dnů od 1. 10. 1990 do 31. 12. 1990 a vyměřovací základ ve výši 1 200 Kčs. Rovněž v roce 1991 žalobce zaplatil za jednotlivé měsíce pojistné v minimální částce 100 Kčs, protože v evidenčním listu byly potvrzeny doba samostatné výdělečné činnosti v rozsahu 365 dnů od 1. 1. 1991 do 31. 12. 1991 a vyměřovací základ ve výši 4800 Kčs. Měsíční částku 1 000 Kčs pak žalobce uhradil za jednotlivé měsíce v roce 1992, takže mu v evidenčním listu byly potvrzeny doba samostatné výdělečné činnosti v rozsahu 366 dnů od 1. 1. 1992 do 31. 12. 1992 a vyměřovací základ ve výši 48 000 Kčs. Soud zdůraznil, že žalobce si pro sporné období od 1. 10. 1990 do 31. 12. 1992 vyměřovací základy sám určil tím, že na důchodové a nemocenské zabezpečení platil pojistné v minimální výši. Žalobcem předložená konečná rozvaha k 31. 12. 1990 a roční závěrky doručené Finančnímu úřadu pro Prahu 7 ve dnech 3. 2. 1992 a 15. 2. 1993 (resp. v nich dokládané tvrzené příjmy) nemohly mít na výpočet vyměřovacích základů vliv, neboť nelze dodatečně měnit podmínky § 145b odst. 1 zákona č. 100/1988 Sb. Soud tak nepřisvědčil žalobci v tom, že by mu, coby OSVČ, měly být do vyměřovacích základů započteny příjmy z období od 1. 10. 1990 do 31. 12. 1992, poněvadž se tak postupuje u zaměstnanců.

II. Důvody kasační stížnosti a vyjádření žalované

[5] Žalobce (stěžovatel) podal proti rozsudku městského soudu kasační stížnost, ve které navrhl zrušení napadeného rozsudku, jakož i všech souvisejících správních rozhodnutí s tím, že nový výpočet starobního důchodu by měl být - na základě správné a spravedlivé aplikace rozhodných právních předpisů - „trochu“ vyšší.

[6] Stěžovatel zpochybnil výpočet vyměřovacích základů za léta 1990, 1991 a 1992. Upozornil, že v případě OSVČ byla tehdy účast na sociálním zabezpečení (na rozdíl od zaměstnanců) spojena s placením pojistného (tj. se „vstupenkou“ - viz § 1 odst. 6 tehdejšího znění zákona č. 100/1988 Sb.). Výše budoucích dávek však byla dle stěžovatele přesto spojena s výší dosahovaných výdělků - viz § 1 odst. 3 tohoto zákona, podle něhož

pokračování

„(v)ýše dávek důchodového zabezpečení závisí především na pracovních zásluhách, a to na délce doby zaměstnání, a na výši dosahovaných výdělků“. Legitimním očekáváním všech OSVČ (stejně jako zaměstnanců) bylo, že pro výpočet důchodu je rozhodné období posledních deseti let před odchodem do starobního důchodu [viz § 12 odst. 3 písm. a) zákona č. 100/1988].

[7] Podle § 16 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. je vyměřovacím základem za dobu před 1. lednem 1996 hrubý výdělek stanovený pro účely důchodového zabezpečení podle předpisů platných před 1. lednem 1996. Tímto ustanovením byla dle stěžovatele retroaktivně povolána v účinnost řada norem, a to jak zákona č. 100/1988 Sb. účinného do konce roku 1992, tak i vyhlášky č. 149/1988 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení. Tato vyhláška přitom stanovila fikci, podle níž se pro účely důchodového zabezpečení za hrubý výdělek považuje vyměřovací základ, který si OSVČ pro výši pojistného stanovila sama, nejvýše však částkou 10 000 Kčs měsíčně (§ 72 odst. 2 a § 65 vyhlášky). Použití této retroaktivity na případ stěžovatele je aplikačně vadné. Ustanovení uvedené vyhlášky stanovující právní fikci hrubého výdělku nelze použít pro jejich rozpor s úvodními ustanoveními zákona č. 100/1988 Sb., dle nichž má výše dávek důchodového zabezpečení záviset především na pracovních zásluhách.

[8] Stěžovatel se tedy domáhá toho, aby se správní orgány při výpočtu jeho starobního důchodu přidržely zmíněného aplikačního principu, že výše dávek důchodového zabezpečení závisí především na pracovních zásluhách. Zároveň mají respektovat princip, podle něhož právo na dávky sociálního zabezpečení nezaniká uplynutím času. Do vyměřovacího základu za sporná období tak bylo třeba započíst jako hrubý výdělek částku související s odvody stěžovatele na důchodové dani za období 1991, 1992 a 1993 ve výši 1 222 000 Kč (jak vyplývá ze stěžovatelem předložených účetních uzávěrek z let 1990, 1991, 1992), obdobně, jako se započítává zaměstnancům hrubý výdělek, jehož výše souvisí se skutečnými hrubými příjmy. OSVČ a zaměstnanci jsou si před zákonem rovni.

[9] Napadenému rozsudku stěžovatel konkrétně vytknul, že v něm, stejně jako v předchozích správních rozhodnutích, chybí odkaz na aplikaci § 16 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb., potažmo i § 72 odst. 2 a § 65 vyhlášky č. 149/1988 Sb. (stěžovatel se tak marně domáhal odhalení aplikační konstrukce výpočtu vyměřovacího základu z let 1990, 1991 a 1992). Dále městský soud nesprávně uvedl, že si stěžovatel sám určil vyměřovací základy, pokud pojistné platil v minimální výši (viz body 14, 16, 17). Stěžovatel zdůraznil, že tehdy vycházel z ujištění obsaženého v § 12 odst. 3 zákona č. 100/1988 Sb. o tom, že rozhodné období pro výpočet důchodu nastupuje nejdříve deset let před důchodovým věkem. Z toho dovozoval, že nemůže budoucí výpočet důchodu nijak ovlivnit, tedy ani placením vyššího sociálního pojištění. Až na základě zákona č. 155/1995 Sb. se z plateb pojištění začal počítat vyměřovací základ.

[10] Žalovaná se ke kasační stížnosti k výzvě soudu nevyjádřila.

III. Posouzení Nejvyšším správním soudem

[11] Nejvyšší správní soud při posuzování kasační stížnosti hodnotil, zda jsou splněny podmínky řízení. Kasační stížnost je přípustná a byla podána v zákonné lhůtě. Jedná

se však o věc, v níž před městským soudem rozhodoval specializovaný samosoudce, a v souladu s § 104a odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního [dále jen „s. ř. s.“], je proto nejprve nutné posoudit, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele. Není-li tomu tak, Nejvyšší správní soud kasační stížnost odmítne jako nepřijatelnou. Institut nepřijatelnosti a jeho dopady do soudního řízení správního kasační soud podrobně vyložil v usnesení ze dne 26. 4. 2006, č. j. 1 Azs 13/2006 - 39, č. 933/2006 Sb. NSS., v němž vymezil podmínky, za kterých je kasační stížnost přijatelná. O přijatelnou kasační stížnost se dle citovaného rozhodnutí může jednat v následujících typových případech: (1) kasační stížnost se dotýká právních otázek, které dosud nebyly vůbec či plně řešeny judikaturou Nejvyššího správního soudu; (2) kasační stížnost se týká právních otázek, které jsou dosavadní judikaturou řešeny rozdílně; (3) kasační stížnost bude přijatelná pro potřebu učinit judikaturní odklon; (4) pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do hmotněprávního postavení stěžovatele.

[12] V nyní posuzované věci se nejedná o žádnou z uvedených situací. Městský soud při posouzení věci respektoval ustálenou soudní judikaturu a nedopustil se žádného, natož zásadního, pochybení při výkladu hmotného či procesního práva. Kasační stížnost je proto **nepřijatelná**.

[13] Předně Nejvyšší správní soud konstatuje, že napadený rozsudek splňuje kritéria přezkoumatelnosti, jak je stanovuje konstantní judikatura (k přezkoumatelnosti viz rozsudky NSS ze dne 4. 12. 2003, č. j. 2 Azs 47/2003 - 130, č. 244/2004 Sb. NSS, ze dne 29. 7. 2004, č. j. 4 As 5/2003 - 52, ze dne 1. 6. 2005, č. j. 2 Azs 391/2004 - 62, a ze dne 21. 8. 2008, č. j. 7 As 28/2008 - 75). Nepřezkoumatelnost nezpůsobuje ani absence výslovného odkazu na § 16 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb. či na vyhlášku č. 149/1988 Sb. Z rozsudku městského soudu, stejně jako z přezkoumávaných správních rozhodnutí, je zřejmé, že výpočet vyměřovacích základů za léta 1990, 1991 a 1992 vychází z § 145b zákona č. 100/1988 Sb., ve znění účinném v letech 1990, 1991 a 1992, a rovněž z příslušných ustanovení vyhlášky č. 149/1988 Sb. (byť tato vyhláška nebyla v napadených rozhodnutích výslovně zmíněna), tedy z právních předpisů platných před 1. lednem 1996, jak stanovuje § 16 odst. 3 zákona č. 155/1995 Sb.

[14] Stěžovatel se v kasační stížnosti zejména domáhá toho, aby byl při výpočtu jeho starobního důchodu (resp. při stanovení vyměřovacích základů za sporná léta 1990, 1991 a 1992) respektován princip, podle něhož výše dávek důchodového zabezpečení závisí především na pracovních zásluhách. To platilo ve sporných letech v případě zaměstnanců, ovšem nikoliv v případě OSVČ. Nejvyšší správní soud v této souvislosti odkazuje na svou judikaturu, podle níž nelze považovat odlišnosti v zákonné konstrukci vyměřovacího základu pro jednotlivé skupiny poplatníků pojistného za zakázané odlišné zacházení, resp. za porušení zásady rovnosti (srov. např. rozsudek NSS ze dne 15. 11. 2018, č. j. 7 Ads 327/2018 - 27, či usnesení ÚS ze dne 14. 5. 2019, sp. zn. III. ÚS 157/19). V rozsudku ze dne 9. 5. 2023, č. j. 3 Ads 20/2021 - 39, bod [25], kasační soud zdůraznil: „[...] je třeba vzít v potaz, že postavení zaměstnanců (zaměstnankyň) a OSVČ je v českém právním řádu natolik odlišné, že tyto skupiny z hlediska jejich účasti na nemocenském a důchodovém pojištění fakticky nelze srovnávat.“

pokračování

[15] Městský soud v souladu s touto judikaturou dovodil, že odlišné stanovení vyměřovacích základů v letech 1990, 1991 a 1992 v případě OSVČ (pomocí fikce, dle níž se zvolený vyměřovací základ považuje za hrubý výdělek) a v případě zaměstnanců (u nichž je, na rozdíl od OSVČ, rozhodná výše skutečného hrubého výdělku) nelze považovat za diskriminační vůči stěžovateli jako OSVČ. Nebylo tak namístě neaplikovat relevantní právní předpisy (§ 145b zákona č. 100/1988 Sb. a § 65 a 72 odst. 2 vyhlášky č. 149/1988 Sb.), resp. vycházet ze skutečných příjmů a odvodů stěžovatele doložených v účetních závěrkách z let 1990, 1991 a 1992. Městský soud správně vycházel ze skutečnosti, že si stěžovatel sám určil vyměřovací základy tím, v jaké výši platil pojistné na důchodové a nemocenské zabezpečení.

[16] Také otázku legitimního očekávání stěžovatele, že volba výše pojistného v letech 1990, 1991 a 1992 nebude mít vliv na výpočet jeho starobního důchodu, posoudil městský soud v souladu s rozhodovací soudní praxí. Například z rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 5. 2016, č. j. 6 Ads 236/2015 - 20, vyplývá, že zásadu legitimního očekávání v důchodovém pojištění nelze interpretovat tak, že pojištěnci zůstanou zachovány nároky, které upravovaly předpisy o důchodovém pojištění v době, kdy vstupoval do systému pojištění, i v době, kdy bude žádat o přiznání dávky důchodového pojištění.

[17] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud kasační stížnost odmítl jako nepřijatelnou ve smyslu § 104a s. ř. s

[18] O náhradě nákladů řízení soud rozhodl podle úspěchu ve věci v souladu s § 60 odst. 1 větou první s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 25. 3. 2021, č. j. 8 As 287/2020 - 33, č. 4170/2021 Sb. NSS, či ze dne 16. 6. 2021, č. j. 9 As 83/2021 - 28, č. 4219/2021 Sb. NSS). Stěžovatel v řízení nebyl úspěšný, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalované žádné náklady nad rámec úřední činnosti nevznikly. Soud jí tedy náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u č e n í: Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 14. srpna 2025

Lenka Kaniová
předsedkyně senátu